

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

بنیاد دانشنامه نگاری ایران

فرهنگ مدیریت منابع طبیعی

حسین شعبانعلی فوری

دانشیار دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی
پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران

باهمکاری

سیده مرضیه رازقی

کارشناس ارشد توسعه روستایی

۱۳۹۵

شعبانعلی فمی، حسین، ۱۳۴۷-

فرهنگ مدیریت منابع طبیعی (فارسی-انگلیسی؛ انگلیسی-فارسی) // حسین شعبانعلی فمی، سیده مرضیه رازقی. - تهران: بنیاد دانشنامه نگاری ایران، ۱۳۹۵.

ده، ۵۸، ۳۱۳ ص. - (کتابخانه بنیاد دانشنامه نگاری ایران؛ ۶۴).

ISBN: 978-964-5515-71-1

Hossein Shabanali Fami. A Dictionary of Natural Resources Management

ص.ع. به انگلیسی:

کتابنامه: ۱. [ت-ده]

۱. منابع طبیعی - مدیریت - واژه نامه ها - فارسی ۲. منابع طبیعی - مدیریت - واژه نامه ها - انگلیسی ۳. زبان انگلیسی - واژه نامه ها - فارسی ۴. فارسی - واژه نامه ها - انگلیسی الف. رازقی، سیده مرضیه ب. بنیاد دانشنامه نگاری ایران ج. عنوان

۳۳۳/۷

۱۳۹۵ ۴ف۷ش/۱۵ HC

کتابخانه ملی ایران ۴۲۰۸۶۶۲

حق چاپ برای بنیاد دانشنامه نگاری ایران محفوظ است.

فرهنگ مدیریت منابع طبیعی (فارسی-انگلیسی؛ انگلیسی-فارسی)

مؤلفان: حسین شعبانعلی فمی با همکاری سیده مرضیه رازقی

ویراستار: مسعود رضایی

نمونه خوانان: میترا اوحدیان، مرضیه نیکوکار

واژه نگار: معصومه کریمی رزکانی

صفحه آرا: نسترن حاجی زاده سابق، گوهر نصرتی

ناظر چاپ: ربابه ابوطالبی

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰

ناشر: بنیاد دانشنامه نگاری ایران

چاپخانه: ناب نگار

بها: ۳۰۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-964-5515-71-1

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۵۱۵-۷۱-۱

بنیاد دانشنامه نگاری ایران

نشانی: تهران، سعادت آباد، بلوار فرهنگ، خیابان معارف، پست دانش، پلاک ۱

تلفن: ۴-۲۲۱۲۹۸۴۳ شماره: ۲۲۰۷۳۲۲۷ صندوق پستی: ۱۴۶۵۵-۴۷۸

پست الکترونیکی: info@iecf.ir پایگاه الکترونیکی: www.iecf.ir

«هو العليم»

نامه بنیاد

منابع طبیعی عنوان جامعی است برای مداخلی که هر یک در تداوم حیات بشر نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کنند. مبالغه نیست اگر کسی مدعی شود مداخل اصلی و مهمی همچون «آب»، «خاک»، «هوا»، «جنگل»، «مرتع» و «بیابان» در چرخه حیات و امنیت غذایی انسان از چنان اهمیتی برخوردارند که بدون آنان نمی‌توان زیست و حتی جهانی که ما در آن محصوریم، بدون این منابع تعریف‌شدنی نیست. این شش مدخل، مقوله سرمایه همه انسان‌ها و موجوداتی است که از آغاز خلقت تا پایان آن حیات دارند. این سرمایه ما را مکلف می‌کند که به قدر وسع در نگهداری، حفظ، بقا و حتی توسعه آن بکوشیم و بیش از پیشینیان از آن محافظت کنیم. گرچه باید اعتراف کرد که انسان‌ها در برخی جوامع، بزرگ‌ترین مخرب این سرمایه‌های گرانبه‌دارند. بسیار رشد و ترقی و توسعه‌یافتگی علمی فرهنگی بسیاری از کشورها را در نوع تعامل و حفاظت از این سرمایه‌ها باید دست. علاوه بر آن امنیت و تداوم زندگی موجودات به بقای آنان وابستگی تام و تمام دارد.

آشنایی با اصطلاحات منابع طبیعی برای عامه مردم می‌تواند مفید باشد، زیرا اگر صاحبان اندیشه و تدبیر به مدیریت منابع طبیعی بپندیشند یا خدای ناکرده از ناز غفلت ورزند، دیری نمی‌پاید که در کره خاکی «نه از تاک نشان ماند و نه تاک‌تشان». بر خود فرض می‌دانم از جناب سرمد دکتر حسین شعبانعلی فمی و سرکار خانم سیده مرضیه رازقی تشکر کنم که با دقت و شوق علمی و عزمی راسخ به تدوین و تألیف فرهنگ مدیریت منابع طبیعی همت گماشتند. از همه همکارانی که در حوزه‌های علمی، پژوهشی، اجرایی و پشتیبانی بیید شرم را بداد، تألیف این اثر گرانبه‌مند فراهم آوردند تشکر می‌شود. امید که چراغی باشد فراراه اصحاب معرفت و مدیریت در عرصه‌های منابع طبیعی به‌خصوص که مؤلفان ارجمند در تبیین نقش و مشارکت انسان در عرصه‌های منابع طبیعی رویکرد اساسی را مد نظر داشته‌اند.

منوچهر اکبری

رئیس بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران

مقدمه

منابع طبیعی شامل آب، خاک، هوا، جنگل، مرتع و بیابان است که نقشی حیاتی در توسعه جامعه بشری ایفا می‌کند و پایداری توسعه وابسته به آن است. این منابع از طریق ایجاد امنیت حیاتی، غذایی و بوم‌شناختی و نیز ایجاد بستر حیات، متعادل‌کننده بوم‌سازگان و پشتیبانی‌کننده از فرایندهای توسعه کشاورزی تلقی می‌شوند و متعلق به همه نسل‌ها هستند. کاهش فقر، ارتقاء امنیت غذایی، حفاظت از تنوع زیستی و حفظ میراث فرهنگی نیز در ابعاد مختلف وابسته به منابع طبیعی است. هر گونه صدمه و خسارت به این منابع، ناامنی غذایی و کاهش قدرت استقلال کشور را به دنبال دارد و بنابراین مدیریت پایدار و هماهنگ آن ضرورت دارد. مدیریت منابع طبیعی علمی بین‌رشته‌ای است که علاوه بر عوامل زیستی، به مسائل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز توجه دارد. مدیریت مناسب این منابع و توجه به ابعاد نهادی، فناورانه، حقوقی و سیاست‌گذاری آن بسیاری از چالش‌های حیات را از بین خواهد برد. برای مثال، کنترل هرزآب‌های سطحی، تغذیه سفره‌های زیرزمینی، تولید و حفاظت خاک، تولید اکسژن، توان بار بار، علف‌ه و چوب، و حفاظت حیات وحش همه در گرو مدیریت مناسب این منابع است.

مهم‌ترین مؤلفه اثر بخشی مدیریت منابع طبیعی، انسان و سامانه‌ها و فرایندهای ناشی از حیات اجتماعی است. در واقع، مدیریت منابع طبیعی وابسته به سه عامل اساسی، ماهیة انسانی، اجتماعی، سازمانی و مالی است. هر جا که این مؤلفه اساسی مورد غفلت قرار گرفته و به سیستم‌های اجتماعی مورد در نظر منابع طبیعی توجه نشده، تخریب و فرسایش شدت یافته است. در سال‌های اخیر توجه زیادی به نقش جایگاه انسان در مدیریت منابع طبیعی شده و بسیاری از رویکردهای مشارکتی و اجتماع‌محور در این راستا معرفی و توسعه یافته‌اند. واقع، یک پیوستگی عمیق بین نیازها، اهداف و مشکلات انسانی و کارآمدی مدیریت منابع طبیعی است. معیشت بسیاری از افراد و خانواده‌ها به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به منابع طبیعی گره خورده است. هر گونه صدمه به این منابع ناپایدار، معیشت براد و نوآوره‌های مذکور را به دنبال دارد.

در زمینه واژگان فنی و تخصصی، کتاب‌های زیادی نوشته شده که در اختیار علاقه‌مندان قرار دارد. گسترش توجه به ابعاد اجتماعی مدیریت منابع طبیعی از یک سو و درک ضرورت اهمیت موضوع از سوی دیگر، نگارندگان را بر آن داشت تا این مجموعه را تهیه و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهند. با توجه به اهمیت این مقوله، در کتاب پیش‌رو تلاش شده است تا واژگان مرتبط با مدیریت منابع طبیعی به‌صورت یکجا گردآوری و عرضه شود. گرایش و معرفی اصطلاحات، همگی با رویکرد نقش و مشارکت انسان در عرصه‌های منابع طبیعی است و عموماً به مسائل اقتصادی، اجتماعی و مدیریتی مرتبط با این بخش اشاره دارد.

در تدوین این اثر همکاران زیادی تقبل زحمت نموده‌اند که از همه آنها تشکر و قدردانی می‌شود. از ریاست محترم بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران جناب آقای دکتر منوچهر اکبری و سایر همکاران گرانقدر این بنیاد، به‌ویژه آقایان دکتر حسن ابراهیمی، دکتر مسعود رضایی، سرکار خانم مؤگان شهریاری و دیگر افراد، که با نهایت درایت و دلسوزی مرا در این آمادگی‌سازی تا چاپ کتاب را مدیریت نمودند، سپاس‌گزاری می‌گردد. از سرکار خانم دکتر سارا زارع از متخصصان جنگل ایران، بهری، که در مراحل اولیه تدوین چارچوب کتاب نگارندگان را یاری نمودند، تقدیر به عمل می‌آید. همچنین از سایر همکاران محترم دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران به پاس همفکری تشکر می‌شود. این مجموعه تقدیم می‌شود به همه کسانی که صادقانه و دلسوزانه برای اعتلای مهن اسلامی تلاش می‌کنند و همواره با ارائه دیدگاه‌ها و الگوهای نوآورانه به ارتقاء مدیریت منابع طبیعی کشور کمک می‌کنند.

حسین شعبانعلی فی

دانشیار دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی

دانشگاه تهران